

Skärgården

Skärgården är ett unikt landskap på jorden. Översiktsplanen ska bereda väg för den kust och skärgård vi vill överlämna till kommande generationer; en skärgård med friskt vatten och goda livsbetingelser för växter, djur och människor. En levande skärgård där människor kan bo och arbeta året runt, men också en skärgård som är öppen för friluftsliv och turism. I framtidens skärgård slår vi vakt om de traditionella näringarna som småskaligt jordbruk och fiske, men vi anammar också den moderna kommunikationstekniken och de möjligheter den ger. Framtidens skärgård utvecklas till en levande bygd där stor respekt visas för dess unika natur- och kulturbygd.

Stockholms, Ålands och Åbolands skärgårdar utgör tillsammans världens största sammanhängande skärgårdslandskap. Sprickdalslandskapet som sakta höjer sig ur havet efter den senaste istiden innehåller unika geologiska och biologiska värden. Det är beläget mellan två storstäder och högt värderat av ett stort antal människor. En betydande del av skärgården rakt öster om Stockholm ligger i Värmdö kommun. Här finns hela skalan av skärgårdslandskap, från innerskärgårdens lummiga öar med smala sund och fjärdar till mellanskärgårdens mer varierande storlek på öar och fjärdar, ut till ytterskärgårdens stora vattenytor med låga, karga ögrupper.

Läs även avsnittet *Riksintressen* sidan 26.

Kust- och skärgårdsplanering i Värmdö kommun

Alla kustkommuner i landet bör innan 2005 ha tagit fram fördjupningar av sina översiktsplaner, vad gäller kust- och skärgårdsområdena (SOU 2000:67, Levande Skärgård). Värmdö kommun har därför beslutat att en kustplan ska tas fram. Eftersom detta är mycket tidskrävande har kommunen valt att redan i den här översiktsplanen lyfta in beskrivningar och rekommendationer för de fem största öarna.

Vattenområdena har i den tidigare översiktsplanen från 1992 behandlats mycket summariskt. Tanken är att så snabbt som möjligt skapa ett bra underlag för den framtida markanvändningen inom de områden där den mesta av utvecklingen i skärgården kommer att ske.

Gemensamma mål och rekommendationer för skärgården

Kust- och skärgårdsproblematiken är till stor del övergripande. En hel del förbättringar behöver uppnås för att kust- och skärgårdsmiljön ska utvecklas i positiv riktning. Därför bör följande generella mål och rekommendationer slås fast.

Mål

- Värmdö ska ha en levande kust och skärgård där alla människor liksom växter och djur kan hitta sin plats.
- Skärgården ska vara en attraktiv plats att bo på och verka i för alla åldersgrupper.
- De samlade natur- och kulturvärdena på land och i vattnet ska bevaras och utvecklas.
- Skärgårdens behov av replipunkter på fastlandet ska säkerställas.

Rekommendationer

- Befolkningen i skärgården ska ligga på en nivå som garanterar underlag för offentlig och kommersiell service och en välfungerande social struktur. Detta betyder att den bofasta befolkningen bör öka på de fem stora öarna.
- Stor restriktivitet ska råda vid exploateringar inom särskilt känsliga marina miljöer, som ytterskärgårdens marina miljö (se karta sid 37), grunda områden, blåstångsbältet samt trösklade vikar.
- All planering och utveckling av näringsverksamhet och boende ska försöka förena målet om bevarande av öarnas riksintressanta värden för natur, kultur och friluftsliv med skärgårdsbornas behov av bostäder, kommunikationer m.m.
- Unika kultur- och naturmiljöer på öarna ska skyddas.
- Ny bebyggelse ska tillkomma främst inom de redan bebyggda områden som utpekats på respektive plankarta.

- Ingen bebyggelse ska medges på odlingsbar öppen mark eller på områden som kan försvåra för framtida djurhållning på traditionell betesmark.
- För skärgården generellt ska stor restriktivitet råda vid strandskyddsdispenser.
- Stor restriktivitet bör gälla vid exploateringsföretag som kan påverka riksintressena (se sid 26) negativt till exempel anläggningar för marinor, muddring, kommunikationsmaster, vindkraftverk etc.
- Avstyckningar för nya fastigheter ska främst medges inom utpekade områden.
- Förtätningar ska inte medges förrän vattenförsörjning och avloppshantering är löst.
- Lägen för hyresbostäder bör identifieras på Svartsö, Möja, Sandhamn, Runmarö och Nämndö.

På flera ställen i översiktsplanen återfinns åtgärder som har direkt bäring på skärgården, till exempel under avsnitten om kommunikationer, natur- och kulturmiljöer, vatten och avlopp, stränder och strandskydd samt vattenmiljö.

Den kommande kustplanens inriktning

Inom kust- och skärgårdsområdet är det många intressen som ska tillgodoses, både allmänna och enskilda. Med hänsyn till de starka bevarandebestämmelserna blir kustplanen betydligt mindre exploateringsinriktad i sitt innehåll jämfört med översiktsplaner. Generellt för att åstadkomma en genomarbetad kustplan krävs ett grundläggande planeringsunderlag med avseende på bl.a. stränder och grunda vattenområden. Under 2003 genomförs därför en strandinventering. När den är klar kommer kommunen att ha ett gediget och aktuellt

material över strändernas beskaffenhet med avseende på både land- och vattenmiljöer. Strandinventeringen kommer även ge rekommendationer för hur olika strandavsnitt ska bedömas i samband med handläggning av tillstånds- och dispensärenden. Många av de kommande förslagen, både på de fem stora öarna och i övriga skärgården, är beroende av strandinventeringens resultat. Med strandinventeringen som underlag kan kommunen t.ex. beskriva förhållandena i de områden där strandskyddet bör minskas från 300 till 100 meter.

Sådana områden pekas ut på plankartan för de öar där det är aktuellt.

Av samrådet kring översiktsplaneförslaget har kommunen dragit slutsatsen att det finns en vilja hos skärgårdsborna att deras lokalkunskap ska utnyttjas i samband med kommande kustplanering. Kommunen avser även att samarbeta med regionala och statliga instanser, universitetet och andra kust- och skärgårdskommuner.

De fem stora öarna

Kommunstyrelsens arbetsutskott har i arbetet med översiktsplanen slagit fast att det är på kommunens fem stora öar, Svartsö, Möja, Sandhamn, Runmarö och Nämndö som de fastboendes villkor särskilt ska prioriteras. På dessa öar finns skola, butiker och annan service och här bor merparten av skärgårdsbefolkningen. Öarna ska studeras särskilt för att klargöra hur och var byggelseutveckling med permanentbostäder, arbetsplatsområden, infrastruktur av olika slag kan förläggas med hänsyn till de kulturmiljö-, naturvårds- och friluftslivsintressen som också finns här. Det bör i sammanhanget påpekas att det även finns flera andra öar i Värmdös skärgård med en relativt hög del permanentboende, till exempel Harö och Stavsudda och områden kring Nämndö. Vidare diskussioner om utvecklingen på dessa öar kommer att föras i kustplanen.

Nedan följer en kort beskrivning av varje ö, vilka mål och rekommendationer som ska gälla, åtgärder som ska genomföras samt en plankarta. Rekommendationerna ger dels en inriktning för det fortsatta arbetet samt hur vissa frågor ska hanteras, dels utgörs de av

konkreta åtgärder. Det är viktigt att åtgärderna svarar mot varje ös speciella karaktär och inte behandlar öarna som om de vore likadana.

Det bör påpekas att ansvaret för åtgärderna inte enbart ligger på kommunen. Ansvaret delas av t.ex. kommun, myndigheter och enskilda. I vissa fall har kommunen en direkt möjlighet att genomföra åtgärden, till exempel om områdesbestämmelser behöver tas fram. I andra fall kan kommunen endast verka för eller begära att något genomförs, till exempel ändringar i strandskyddets utbredning. Detsamma gäller öppethållande av landskapet där kommunens roll kan bestå i att hålla reda på vilka möjligheter det finns för markägare att söka bidrag m.m.

Under översiktsplanesområdet har en mängd synpunkter kommit in från föreningar och enskilda. De flesta synpunkterna är relevanta. Många är dock av den karaktären att de inte medför någon förändring i det ligande förslaget, dels på grund av bristande underlag, dels på grund av att enskilda intressen inte behandlas i en översiktsplan.

Svartsö

Längst norrut i Värmdö kommun, mot gränsen till Österåkers kommun, ligger Svartsö. Antalet boende på Svartsö ökar relativt mycket jämfört med andra öar. Bland befolkningen finns ett starkt gemensamt engagemang kring öns utveckling. Svartsö är en av de större öarna i mellanskärgården. Den är 8 km lång och 1 km bred. Svartsös norra del är bergig och brant medan den södra delen utgörs av ett mer öppet och mjukare landskap. På ön finns såväl gammal genuin skärgårdsbebyggelse som stora fria strövområden.

Växt- och djurlivet på ön är mycket rikt, bland annat finns här gott om sjöfågel och ett antal rovfågelarter. Även bäver har observerats på ön. Granskogarna på Svartsö har delvis en mycket rik undervegetation och de betade markerna visar upp en mycket rik betesgynnad flora, bland annat flertalet orkidéarter.

Svartsö är i sin helhet av riksintresse för naturvård, kulturmiljö och friluftslivet. Svartsö är ett utmärkt exempel för en typisk mellanskärgårdsmiljö.

Rekommendationer

- Hänsyn ska tas till de fastboendes villkor vid all planering på ön.
- Turism och andra näringsgrenar ska ges möjlighet att utvecklas på så sätt att förutsättningar för bevarande av öns höga natur- och kulturvärden bibehålls.
- Det öppna odlingslandskapet och öns höga kulturella värden bör bevaras som del av mellanskärgårdens riksintresse för natur, friluftsliv och kultur. En plan för skötsel och utveckling av Svartsös kulturlandskap inklusive skogsområden bör upprättas i samarbete med boende och Länsstyrelsen. Bland annat är ett fortsatt skogsbete en förutsättning för att behålla kulturprägel.
- De stora sammanhängande grönområdena ska bevaras.
- Storträskets och Lillträskets betydelse som dricksvattentäkt ska beaktas vid alla åtgärder som kan påverka träsken.
- Skyddet i grundområden och i områden viktiga för fågellivet ska stärkas. Inga åtgärder får komma till stånd som negativt påverkar gäddleksbiotoperna i Kalviken och Skälviken.
- Kommunen ska verka för att Boda brygga utvecklas till en fullvärdig replipunkt, bl.a. genom säkerställande av parkeringsmöjligheterna.

